CZU: 37.013.83:374.4:331.5(478) **https://doi.org/10.59295/sum5(185)2025_21**

COMPETENTE ANDRAGOGICE PE PIAȚA MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA: DE LA PEDAGOGIE LA HEUTAGOGIE

Liliana POȘTAN,
Universitatea de Stat din Moldova

În câteva articole, inițiate în 2014, am analizat nevoia de competențe andragogice pe piața muncii din Republica Moldova. Am susținem relevanța proiectării unor unități de competențe andragogice în curricula pentru domeniile generale de studiu: științe ale educației, arte, științe umaniste, științe sociale și comportamentale, jurnalism și informare, științe administrative, științe economice, drept. La distanță de 10 ani, constat, în articol, evoluția învățării spre modelul heutagogic. Viziunile hetagogice sunt integrate în cele mai recente politici și strategii educaționale: învățarea pe parcursul vieții, învățarea centrată de cel ce învață, competența ca rezultat al învățării, formarea competenței a învăța să înveți. În lucrare, emitem ideea mișcării învățării la adulți de la andragogie spre heutagogie. Căutam argumentele în practica învățării, practica profesională, socială, politicile și strategiile cu privire la educație și învățare.

Cuvinte-cheie: *Competente andragogice, piața muncii, pedagogie, andragogie, heutagogie*.

ANDRAGOGIC COMPETENCES IN THE LABOR MARKET OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: FROM PEDAGOGY TO HEUTAGOGY

In several articles, initiated in 2014, we analyzed the need for andragogic skills on the labor market in the Republic of Moldova. We support the relevance of designing units of andragogic skills in the curricula for the general fields of study: educational sciences, arts, humanities, social and behavioral sciences, journalism and information, administrative sciences, economic sciences, law. At a distance of 10 years, I note, in the article, the evolution of learning towards the heutagogic model. Heutagogic views are integrated into the latest educational policies and strategies: lifelong learning, learner-centered learning, competence as a learning outcome, the formation of the competence to learn to learn. In the paper, we issue the idea of the movement of adult learning from andragogy to heutagogy. We look for the arguments in learning practice, professional practice, social practice, policies and strategies regarding education and learning.

Keywords: *Andragogic skills, labor market, pedagogy, andragogy, heutagogy.*

Introducere

Modelul heutagogic al învățării umane este ultimul, în logica analizei noastre, desi, în expresie filogenetică și ontogenetică, acest model, până la dimensiunea sa de autoînvățare, în special prin imitare, este cel dintâi model de învățare. Evoluat, până la dimensiunea sa de autodeterminare a omului, în procesul de învățare, modelul heutagogic rămâne o expresie a libertății, a alegerii deliberate.

Andragogia, în opinia noastră, a reușit mai puțin să se afirme ca un model interactionist al învățării, fiind dezvoltată ca un model social, socio-economic și politic, cu mize majore în domeniul implicării și menținerii adulților în viață economică, socială, etc.

Iar modelul pedagogic al învățării, constituie obiectul unor transformări esențiale, pe fundalul revoluției informaționale, caracteristicilor comune ale generațiilor, născute după anul 2000, a situației complicate în domeniul resurselor umane în educație, dar și a unui grad sustenabil de creativitate, învățare continuă și entuziasm al cadrelor didactice și manageriale din educație.

În aspectul statutului științific, Pedagogia, Andragogia și Heutagogia nu pot fi conceptualizate dintr-o perspectivă simetrică, deși, au aceleași origini etimologice, conceptele au evoluat, diferit, în timp, reflectând diverse viziuni asupra educației și înțelegere a procesului de învățare. Dacă, istoria pedagogiei este

vastă și bogată, iar istoria andragogiei capătă contururi în iluminism, apoi heutagogia este o abordare mai recentă în domeniul educației și are o istorie mai scurtă. Termenul își are originea în lucrările cercetătorilor Stewart Hase și Chris Kenyon, care au introdus conceptul în anii 2000.

Care este legătura Pedagogiei, Andragogiei, Heutagogiei cu piața muncii? În general, toate aceste domenii ale educației sunt importante în pregătirea forței de muncă pentru cerințele și provocările pieței actuale și viitoare, iar o abordare integrată, care combină elemente din pedagogie, andragogie și heudagogie, poate fi benefică pentru a satisface nevoile de formare ale indivizilor și ale pieței muncii într-un mod eficient și eficace.

În raport cu piața muncii, sistemul educațional dezvoltă strategii de formare generală, formare profesională inițială, formare profesională continuă (la locul de muncă, în afara locului de muncă), prin mijloacele educației formale și nonformale.

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, rata de participare la forța de muncă a populației de 15 ani și peste a constituit 45,1%, respectiv populația în afara forței de muncă de 15 ani și peste, în anul 2023, a constituit 54,9% (rata de inactivitate) din totalul populației de aceeași grupă de vârstă.

Alte date relevante pentru decizii în domeniul educației, pot fi extrase din figura de mai jos, în care este reflectată distribuția populației din Republica Moldova după relația sa cu piața muncii, în anul 2023:

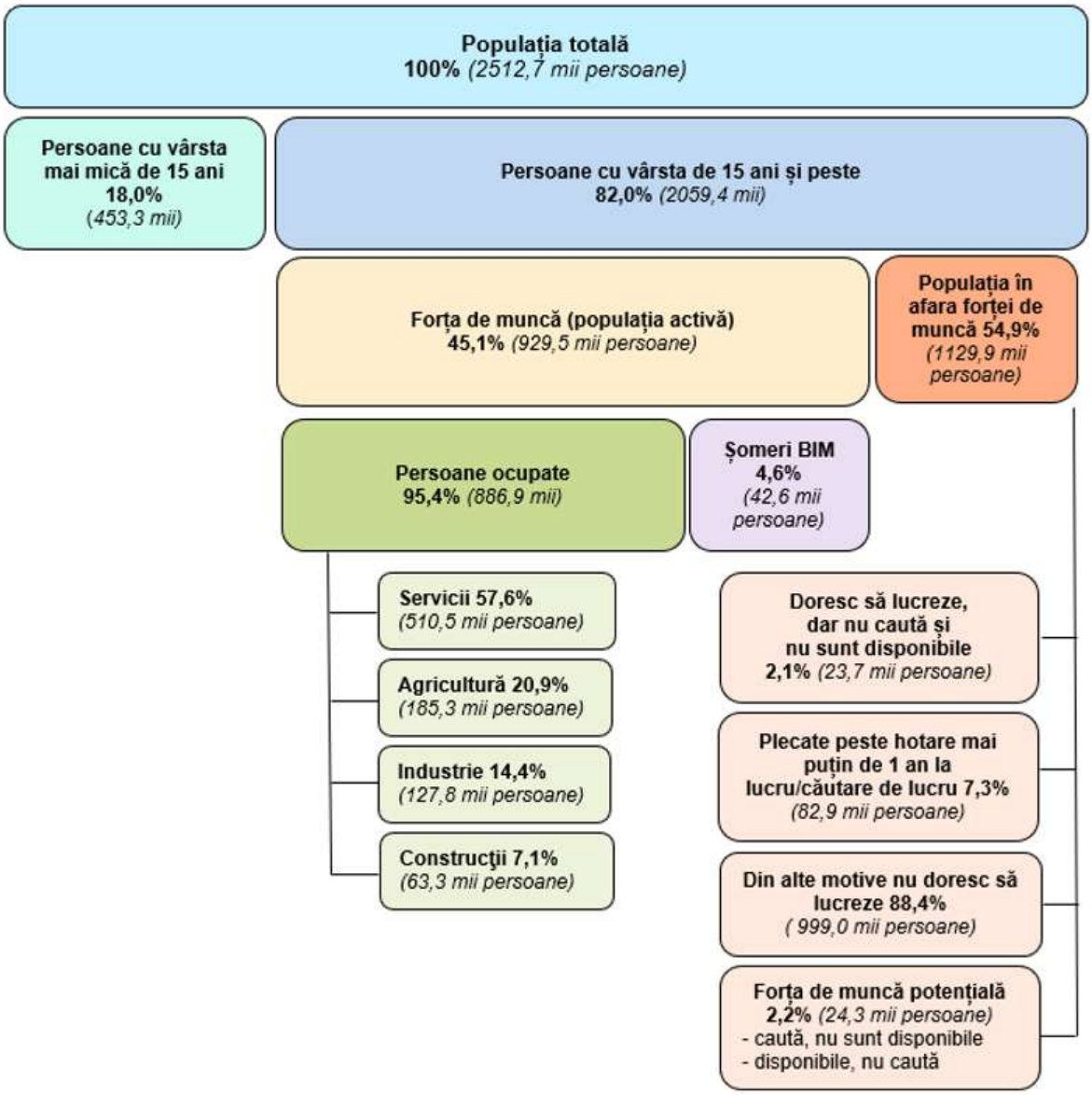

Figura 1. Distribuția populației din Republica Moldova după relația cu piața muncii în 2023

Într-o cercetare, realizată de noi, menționăm că „generatia post-sovietică a populației adulte tinere din Moldova, împlinește 25 de ani și reprezintă 25 la sută din populația stabilă la 1 ianuarie 2014, fiind în descreştere în mod constant (Tinerii în Republica Moldova, Biroul Național de Statistică (2014). Am putea prezuma că, născuți și educați în altă realitate socială, economică și politică, decât cea de până la începutul anilor 90 ai secolului trecut, tinerii sunt purtătorii unui set valoric, deosebit de cel al generațiilor, educate în perioada sovietică [3].

Metodologie

Problema de cercetare, enunțată prin denumirea articolului, stabilește două variabile la modul indicativ, iar relația este dată de direcția evolutivă a pedagogiei-angragogiei-heutagogiei. Prin formularea temei de cercetare, sugerăm rolul în ceștere al heutagogiei în cuantumul învățării pe parcursul vieții.

Distribuirea timpului general sau personal pentru învățare a crescut exponențial odată cu implementarea învățării permanente sau pe parcursul vieții și recunoașterea celor trei forme ale educației ca expresie a logisticii educaționale integrate.

În tabelul de mai jos, amintim definițiile Pedagogiei, Andrgogiei, Heutagogiei, cu accent pe statutul epistemic al acestor noțiuni de știință, concept, abordare:

Tabelul 1. Definiții ale Pedagogiei, Andrgogiei, Heutagogiei, cu accent pe statutul lor epistemic

Pedagogia – știința și arta educației copiilor	Andragogia – concept socio-educațional orientat către adulți	Heutagogia – abordare care pune accent pe învățarea autodeterminată

Miezul demersului nostru de cercetare, îl prezentăm prin reprezentarea simbolistică a timpului relevant, ratat în procesul de valorificare a unui concept, referindu-ne la conceptul de andragogie.

Clepsidra, ca metaforă a trecerii timpului uman, trebuie adusă pe masa decidenților în domeniul educației, elaboratorilor de politici, pentru a crește relevanța deciziilor la timp, oportunitate, solicitare, cerere. Din punctul nostru de vedere, încă insuficient valorificat, conceptul de andragogie este substituit, astăzi, de abordarea heutagogică a învățării.

Între anii 2005-2015, nevoia socială, cererea pieței muncii, evoluția demografică, dar și bucuria de a descoperi că poți învăța la orice vârstă, atestate în Republica Moldova, constituiau factori de oportunitate pentru elaborarea politicilor de educație a adulților, de implementare a conceptului andragogic de învățare și educație.

Într-o cercetare, realizată de noi, în anul 2023, asupra statu-quo și angajamentelor pentru învățarea și educația adulților în Republica Moldova: 2023-2030 menționăm că, perioada abordată mai sus, poate fi analizată ca o etapă operațională a procesului de educație a adulților din Moldova, fiind adoptate următoarele documente:

- „Strategia ocupării forţei de muncă în Republica Moldova” (2002);
- HG cu privire la aprobarea Strategiei naţionale „Educație pentru toți” (2003);
- Codul Muncii al Republicii Moldova (2003);
- HG cu privire la organizarea formării profesionale continue (2004) ;
- HG cu privire la modul de elaborare a standardelor ocupaţionale pentru profesiile muncitoreşti (2011);
- Strategia naţionale privind politicile de ocupare a forţei de muncă pe anii 2007-2015 (2007);
- HG cu privire la crearea Consiliului naţional pentru standardele ocupaţionale şi certificare a competenţelor profesionale (2008);

Codul educației (2014);

HG pentru aprobarea Regulamentului cu privire la cuantumul şi criteriile de stabilire a cheltuielilor suportate şi determinate de angajator pentru transportul, hrana şi studiile profesionale ale angajatului (2014);

- Strategia de dezvoltare a educaţiei pentru anii 2014-2020 „Educația 2020” (2014)” [5].

În alt studiu de cercetare menționăm: „paradigma andragogică de formare, orientată în special spre adulți, încheie un ciclu de maturare a societăților și economiilor secolului XX și sprijină vigoarea, dar și fra-

gilitatea noului secol, marcat prin senectute demografică. Dimensiunea valorică, plasată în partea de jos a demersului educațional pentagonal: 1) a ști; 2) a ști să faci; 3) a ști să fii; a ști să fii împreună cu...; 5) a ști să devii, pare un punct de pornire, pentru valorizarea și valorificarea respectului knowles-ian pentru adult. După Knowles, adulții sunt autonomi, orientați spre sine, dispun de experiență de viață și cunoștințe, sunt orientați spre scopuri și activități relevante, sunt practici, au nevoie de a fi tratați cu respect. Într-o logică geometrică, menționăm că, în procesul de maturizare, omul tinde spre autodeterminare, autoîmplinire, spre înţelegerea lumii din jur, crearea unui sens şi a unei structuri a experienţei – proces care durează diferit de la om la om. Autodezvoltarea, caracteristică vârstelor adulte, este determinată de categoria subiectivității, adică de posibilitatea dezvoltării, bazată pe activitatea internă a persoanei, pe structura sa valorică” [2].

Mișcarea spre informal în învățare și educație poate avea mai multe direcții, una dintre care o specificăm în studiul nostru – direcția spre autodeterminare, autonomie, orientare spre sine, înţelegerea lumii din jur.

Figura 2. Poziționarea elevului în Pedagogie, Andragogie, Heutagogie

În aceeași cheie a dialecticii, cercetătorul, Constantin Cucoș, în studiul „Timp și temporalitate în educație. Elemente pentru un management al timpului școlar” a reflectat asupra dimensiunilor și ipostazelor timpului în termeni ca timp formal și informal. Timpul formal este timpul calendaristic, astronomic, obiectiv. Acesta are legătură cu timpul fizic, care precede existența. Cel informal este timpul resimțit, apropiat de subiect, determinat de diferite contexte sau evenimente existențiale. Formal, o zi începe la miezul nopții. Informal, aceasta începe cînd ne sculăm. O altă ipostază a timpului, cu resurse pentru educația non-formală, este timpul perceput de culturile monocrone și cele policrone. Într-un sistem monocron, structurile temporale sunt arbitrare și impuse; ele presupun o învățare necondiționată și o acomodare fără împotrivire din partea indivizilor. Culturile policrone sunt deschise imprevizibilității, derulării concrete a evenimentelor [4].

Astăzi, mișcarea spre informal, nu trebuie să ne sperie pe cei adulți, formați în sistemul socio-cultural linear și monocronic, dar să ne determine să conferim acestei mișcări direcția spre autodeterminare, discernământ, securitate, orientare valorică. Este o mișcare firească care poate fi inducțivă, dar și deductivă, de la germene spre rod sau de la rod spre germene, dar fapt este că, „casa” curiozității ființelor este mediul informal, incert, care ne stimulează să descoperim cum funcționează lumea și să ne extindem cunoștințele,

În tabelul 2 prezentăm perspectivele specifice asupra pedagogiei, andragogiei, heutagogiei, sintetizate prin sincronismul științific și diacronismul practicilor sociale și de învățare:

Tabelul 2. Perspectiva specifică asupra pedagogiei, andragogiei, heutagogiei

Pedagogia	Andragogia	Heutagogia
Paidos – copil, Agoge – conducere	Andros – om, Agogos – călăuzire, îndrumare	Heauto – el însuși, Agogos– lider
Pedagogia – știința și arta educației copiilor	Andragogia – abordare educațională orientată către adulți	Heutagogia – concept independent care pune accent pe învățarea independent și autodezvoltarea elevilor
În general, se referă la copii și adolescenți, adică la educația copiilor în școli sau alte instituții de învățământ formale	Se referă la procesul de învățare al adulților, inclusiv la formarea profesională și la învățarea continuă.	Poate fi aplicată atât adulților, cât și tinerilor sau chiar copiilor, punând accent pe auto-direcționare și auto-organizare.

Centrată pe învățarea copiilor și adolescenților. Rol activ al profesorului în transmiterea cunoștințelor și gestionarea procesului de învățare. Structură predeterminată a curriculumului și planificarea lecțiilor. Evaluare predeterminată a cunoștințelor prin teste și examene.	Centrată pe nevoile și experiențele adulților. Implică participarea activă a adulților în definirea obiectivelor și direcției învățării lor. Profesorul este un facilitator și consultant în loc de transmitător de cunoștințe. Experiența anterioară a adulților.	Elevii au un rol activ în stabilirea obiectivelor și a direcției învățării lor. Accentul pe auto-direcționare și învățarea autonomă. Utilizarea resurselor variate și explorarea individuală a subiectelor de interes. Evaluarea poate implica autoevaluare și evaluare peer-to-peer, precum și evaluare tradițională.

Optând în continuare pentru valorile și resursele andragogice de învățare, orientate spre adulți, constatăm, în baza datelor demografice și a teoriilor privind arhetipul generational, că purtătorii culturii livrești devin minoritari într-o lume cu adulți digitali, astfel demersurile educaționale de tip transformational, cu obiective de schimbare a mentalității, vor fi substituite de alte demersuri, generate de realitățile actuale care produc content nefamiliar pentru pedagogi și andragogi.

Generațiile de adulți, născuți între 1926-1945, 1946-1964, 1965-1980 devin minoritare, iar generațiile de adulți născuți după anul 1981 s-au maturizat în condițiile accesibilității la tehnologie și la internet, a abundenței de informații, permițându-le să-și lărgească cunoștințele și să fie proactivi în învățare. Astfel, conchidem, că învățarea autodeterminată sau heutagogia poate deveni următoarea teorie a învățării omului crescut într-o lume digitală, dominată de tehnologie, streaming și social media.

Heutagogia este înțeleasă ca teoria „învățării autodeterminate" sau „teoria centrată pe conectivism, rețea", în care studentul preia în mod independent resursele de învățare de pe Internet sau alte resurse. Heutagogia notează că o persoană are propriile „hărți mentale și variabile de control" ale învățării. Este învățare care pornește din „forul" nostru intern (Heauto – eu însumi, Agogos – lider).

Simboluri ale heutagogiei sau învățării autodeterminate pot fi cheia și labirintul:

Figura 3. Simbolurile învățătii heutagogice

În învățarea heutagogică, cheia este la persoana autodeterminată să învețe: Învățarea autodeterminată pune accent pe puterea de a prelua controlul asupra propriului proces de învățare. O cheie poate simboliza accesul la cunoaștere și înțelegere, iar căutarea și folosirea acestei chei sunt în responsabilitatea celui care învață. Astfel, cheia poate reprezenta această putere și autonomie în învățare. Simbolul sugerează că heutagogia nu este tocmai informală, ea nu lărgește câmpul educațional, dar, într-o terminologie a politicilor educaționale, pune în valoare competența de a învăța să înveți. Trseul învățării heutagogice este un labirint al căutării și dezvoltării. Heutagogia și învățarea autodeterminată implică explorarea și navigarea prin cunoaștere într-un mod independent și necondus. Un labirint poate simboliza această călătorie de autodescoperire și învățare, cu multe căi și rute posibile, iar fiecare persoană trebuie să găsească propriul drum „prin sau spre".

Revenind la întrebarea despre legătura Pedagogiei, Andragogiei, Heutagogiei cu piața muncii, menționăm că piața muncii, în anumite perioade, comportă caracteristicile pedagogice, andragogice sau heutagogice. Dacă în perioada anilor 2005-2015 ghidarea și sprijinul andragogic produceau efecte eficiente pentru piața muncii, prin ghidarea și sprijinirea lucrătorilor, persoanelor aflate în căutarea unui loc sau a celor care se lansau în activități antreprenoriale, atunci piața muncii din anul 2024 solicită, în materie de învățare și

educație, demersuri de motivare a lucrătorilor pentru un traseu profesional sustenabil, consiliere pentru reziliență, integrare profesională și socială, adaptabilitate, mentorat pentru învățare permanentă, expertiză, dar și ucenicie pentru formarea abilităților tehnice și de procesare a datelor, competențe antreprenoriale, o capacitate sporită de producere în comparație cu reproducerea, căutarea soluțiilor creative, sustenabile și economicoase.

Tabelul 3. Rezultatele celor trei modele de învățare pentru piața muncii

Finalități pedagogice	Finalități angragogice	Finalități heutagogice
Reproducere / profilul angajatului	Producere dirijată, orientate / Profilul conducătorului locului de muncă	Producere creative / Profilul antreprenorului

În concluzie, reiterăm că paradigma andragogică de formare, care după o perioadă lungă de timp, emancipeaza ființa umană, valorizarea și valorificarea respectului knowles-ian pentru adult, încheie un ciclu de maturare a societăților și economiilor secolului XX și sprijină vigoarea, dar și fragilitatea noului secol, în care purtătorii culturii livrești devin minoritari într-o lume cu adulți digitali, în care demersurile educaționale de tip reproductiv sau chiar transformational se configurează în demersuri, proiectate din perspectiva creșterii independenței, maturității elevului și reducerii dependenței de profesor a elevului, dar si a procesului de învățare.

Bibliografie:

1. BLASCHKE, L. M. *Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning (2012). The International Review of Research in Open and Distributed Learning* 13(1):56-71.
2. POSŢAN, L. *Devenirea: în căutarea unei concepții autohtone asupra educației*. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educației),* 2022, nr. 9(159), pp. 36-41. ISSN 1857-2103. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.7405383].
3. POSŢAN, L. *Own values and common values in the education of adults: (re)conception of spirit and identity and community behaviour*. In: *Education for values - continuity and context,* Ed. Ediția 5, 25-28 aprilie 2018, Iasi, Chisinau. Iasi, Chisinau: EDlearning, 2018, pp. 241-244. ISBN 978-88-87729-48-1.
4. POSŢAN, L. T*impul ca resursă educativă – Compendiu în baza lucrării lui Constantin Cucoș „Timp și temporalitate în educație. Elemente pentru un management al timpului școlar”.* In: *Învăţământ superior: tradiţii, valori, perspective: Didactica Învăţământului Primar şi Preşcolar,* 28-29 septembrie 2018, Chişinău. 2018, Vol. 2, pp. 109-112. ISBN 978-9975-76-249-6.
5. POSŢAN, L. *Status quo and commitments for adult education and learning in the Republic of Moldova: 2023-2030.* In: *Education for Peace and Sustainable Development*, Ediția 6, 9-10 octombrie 2023, Chişinău. 2023. pp. 46-47. ISBN 978-9975-62-593-7
6. МЫНБАЕВА, А. К. *Обзор новейших теорий образования: педагогика 2.0, образование 3.0 и хьютагогика (эвтагогика)*. In: *Хабаршы. Педагогикалық ғылымдар сериясы.* №4 (61) 2019 https://bulletin-orientalism.kaznu.kz, ISSN 2520-2634, eISSN 2520-2650
7. https://statistica.gov.md/ro/forta-de-munca-ocuparea-si-somajul-in-anul-2023-9430_61083.html

Date despre autor:
Liliana POSȚAN, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0002-3231-3496
E-mail: liliana.postan@usm.md

Prezentat: 27.02.2025